

RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

PRAVO NA EMOCIJE, ALI I ODGOVORNOST ZA NJIH

U Dječjem vrtiću Ploče, područnom objektu Staševica, u mješovitoj jasličkoj skupini krenulo se u projekt o emocijama koji bi trebao pomoći djeci da nauče izreći i imenovati svoje emocije tako da u tim trenutcima imaju svijest o svojem ponašanju prema drugima te da tijekom aktivnosti i u igri razumiju da imaju pravo na svoje emocije, ali i odgovornost za njih

Svako dijete ima pravo na slobodu izražavanja i slobodu misli te ima pravo na obrazovanje koje ga treba, među ostalim, pripremiti za odgovoran život u zajednici u duhu razumijevanja, mira, snošljivosti, prijateljstva (Konvencija o pravima djeteta, 2001:7). Kako bi dijete to ostvarilo te postalo odgovornim, aktivnim građaninom (koje se zalaže za demokratsko društvo, poštuje ljudska prava, bori protiv nasilja i zalaže za mirno rješavanje sukoba), ono se mora od najranije predškolske dobi odgajati u duhu ljudskih prava i stjecati građanske i socioemocionalne kompetencije (Maleš, Milanović, Stričević, 2003: 90).

UDARANJE, GRIŽENJE, GURANJE

U Dječjem vrtiću Ploče, područnom objektu Staševica, u mješovitoj jasličkoj skupini krenulo se u projekt o emocijama „Tratinčice emotivne“, s upitnicima i sumnjama – hoće li jaslička djeca moći aktivno sudjelovati i nešto uistinu vrijedno dobiti iz toga projekta? Hoće li naučiti izreći i imenovati svoje emocije tako da u tim trenutcima imaju svijest o svojem ponašanju prema drugima i hoće li tijekom aktivnosti i u igri razumjeti da imaju pravo na svoje emocije, ali i odgovornost za njih? Projekt je potaknut neprimjerenim načinima iskazivanja ljutnje i rješavanja sukoba – udaranje, griženje, guranje. U tim sukobima primijećeno je da verbalna djeca ne znaju imenovati niti prepoznati ni svoje ni tuđe emocije, dok neverbalna djeca ne znaju na odgovarajući način reagirati. S obzirom na to da su neka djeca bila u procesu adaptacije, to je dodatno narušavalo njihov osjećaj sigurnosti i pripadanja te ozračje u samoj skupini. Također je u takvim situacijama uočena potreba za poticanjem empatičnog i odgovornog ponašanja djece jednih prema drugima.

Projekt je započet oformljivanjem centra emocija kako bi se djecu potaknulo na istraživanje i izražavanje emocija. Prateći dječje interese i igru, centar je postupno obogaćivan novim sadržajima i materijalima. Kao logični produžetak centra za emocija uz njega je uređen i mirni kutak za čitanje sa šatorom. Djeci su ponuđene tematske slikovnice koje su im pomogle povezati emocije i iskustva te ih imenovati. Ponuđene su im i lutke te su dramatizacijom razgovarali i pokazivali emocije. Djeca su pričala o svojim emocijama: „Sretan sam kad imam pilu i pilam s tatom. Ovako... brrrrr!“ (Z.M.); „Netko ti uzme igračku pa si ljut.“ (F.M.); „Bojim se doktorice. Opet ću ići u bolnicu.“ (F.R.)

Često smo razgovarali o emocijama, a djeca su glumom izražavala kako izgledaju i kako se osjećaju u različitim situacijama. Objasnili smo im da imamo pravo osjećati i izreći svaku emociju, ali i što možemo učiniti da ih razriješimo na prihvatljiv način. Djeca prihvaćaju da smiju biti ljuta i o tome govoriti, ali ne smiju

Lutke kao način proživljavanja emocija

NAPISALE
Monika Čulum
bacc. praesc. edu. i mag.
paed.,
Viktorija Vuković
bacc. praesc. edu.
Dječji vrtić Ploče, područni
objekt Staševica

tada drugoga gristi i udarati. Vježbali su da mogu tresti rukama, lupati nogama i duboko disati kada osjećaju jaku ljutnju. U dvorani smo pripremili autorsku predstavu „Iznenađenje“ s ručnim lutkama koje simboliziraju četiri emocije – Ljutko, Straška, Tužnica i Srećica. Lutke su nakon toga bile dostupne u centru emocija i djeca su rado s njima opet prerađivala emocije.

EMOCIJE U BOJAMA

Raznovrsnim likovnim i glazbenim aktivnostima djeca su iskazivala emocije s obzirom na svoje želje, potrebe i mogućnosti. Pri tome su posebno do izražaja došla mlađa jaslička djeca koja se još ne znaju verbalno izraziti. Djeci je ponuđeno slikanje s bojom koja simbolizira određenu emociju i popraćeno glazbom koja također budi tu emociju: crvena boja – ljutnja (P. I. Čajkovski: *Labude jezero*: Rothbart), žuta boja – sreća (A. Vivaldi: *Četiri godišnja doba*). Djeca su imala priliku iskušati različite likovne tehnike – valjci, grančice bora, debeli kistovi, slikanje nožicama, slikanje balonima, pipetama, spužvicama itd. Plesom i sviranjem instrumenata također su pobuđivane i iskazivane različite emocije – *Kad si sretan, Tiho, tiho pada, Tužna bubamara, Tko se boji doktora*, klasična glazba...

Djeca su posebice pokazala interes za njihove fotografije i fotografije nepoznatih osoba koje prikazuju emocije. Često su u centru emocija jedno drugomu pokazivali fotografije i govorili tko je tužan, sretan, ljut ili uplašen, tko plače, a tko se smije: „Ovaj je ljut. Ne dodu mama i tata.“; „Tužan je. Ostao je sam.“; „Ovaj se boji zmije.“ Djeca su se služila ogledalom kako bi glumila emocije i prema mogućnostima imenovala ih. Također su u istu svrhu upotrebljavali i fotoaparata. Djeca sada mimikom znaju pokazati emocije i prepoznati ih na drugima, što pokazuje da su uspješno razvijala vještine neverbalne komunikacije.

Ogledalo omogućuje dječima primjećuju sebe u raznim emocijama

Proširivanje iskustva i spoznaja o emocijama u suradnji s roditeljima

Ostvarenom suradnjom djeca su obogaćivala i produbljivala iskustva i spoznaje. Suradivali smo s knjižnicom OŠ fra Ante Gnječa i djeca su uz tematske slikovnice, kartice, igrokaz, dramatizaciju ručnim lutkama i pjesmu još više upoznala emocije. Vrtićka psihologinja djeci je pokazala „Kutiju punu osjećaja“, a zdravstvena voditeljica objašnjavala je kako pri neprihvatljivom izražavanju ljutnje možemo ozlijediti sebe i druge. Roditelji su s djecom čitali tematske slikovnice i fotografirali svoje i dječje emocije te smo od toga izradili *Našu knjigu emocija* koju djeca u skupini rado gledaju i komentiraju s prijateljima. Tom knjigom djeca spoznaju da su i njihove obitelji važan dio življenja u vrtiću. Dvoje je roditelja došlo u skupinu i dramatizacijom i interaktivnim igrokazom *O tužnoj i sretnoj tratinčici* te vježbanjem, plesom i pjevanjem i aktivno s djecom prorađivali emocije.

ISHODI U SOCIOEMOCIONALNOM RAZVOJU

Primjećuje se i pomak u razvoju empatije – djeca bez potrebe za odgojiteljskim usmjerenjem pomažu prijatelju (obuci tenise, ustati ako padne, obrisati nos, dati bočicu ili dudu, zakopčati jaknu, sići sa stolice...), skreću pozornost odgojitelja na emocije druge djece (kada netko plače, ljuti se, više...) i teše prijatelja zagrljajem kada je uplačen i tužan. Djeca su veoma empatična prema djevojčici s Down

sindromom koja još ne hoda te je zbog toga dodatno paze i pomažu joj.

Kao ishod mnogobrojnih aktivnosti djeca samoinicijativno govore ili pokazuju kako se osjećaju oni ili njihovi prijatelji. Ako netko plače, govore ili pokazuju da je tužan i žele znati što mu je. Manja, neverbalnija djeca prepoznaju emocije i na njih reagiraju izrazima lica i tijela, pružanjem ili traženjem utjehe, traženjem pomoći odgojitelja (fizičkim kontaktom, plaćem...), gestikulacijama. Verbalna djeca imenuju emocije i govore kako se osjećaju i što žele.

S obzirom na jasličku dob djece uočile smo visok stupanj uspješne regulacije emocija nakon provedenog projekta, ali i svjesnost o odgovornosti za svoje ponašanje u odnosu na druge i svoju okolinu. U sukobima se djeca znaju zauzeti za sebe te pregovaraju i raspravljaju, ali se fizički ne sukobljavaju. Djeca takvim ponašanjima ostvaruju svoje pravo na izražavanje mišljenja i iskazivanje emocija, ali i pravo na sigurnost. Puno su manje potrebne intervencije odgojitelja i u skupini sada vlada ozračje veće sigurnosti i demokracije, a svakodnevna kvaliteta života je poboljšana, što se očituje zajedničkom igrom i druženjem te pomaganjem i suradnjom.

Roditelji su također podijelili iskustva o promjenama koje vide u ponašanju djece kod kuće – ponajviše u tome da djeca imenuju i objašnjavaju svoje i tuđe emocije te posljedično tome više uvažavaju i potrebe drugih te imaju manje neprihvatljivih načina izražavanja ljutnje.

EMOCIJE I GRAĐANSKE KOMPETENCIJE

Stjecanje građanskih i socioemocionalnih kompetencija te humanih vrijednosti iznimno je važno za dijete i njegov budući život i sreću, ali i za dobrobit cjelokupnog društva. *Odgovorno ponašanje, prihvaćanje različitosti, pozitivan i tolerantan odnos prema drugima, suradnja i pomaganje one su vještine i vrijednosti koje će djetetu trebati za život u demokratskom društvu* (NKRPOO, 2014:29.). Važno je da dijete usvoji socijalne vještine koje će mu pomoći nositi se sa svojim i tuđim emocijama, upravljati sukobima (nenasilno ih rješavati), razviti samokontrolu svojih emocija i ponašanja, izraziti mišljenje i zauzeti se za sebe na prihvatljive načine, uspješno komunicirati, biti empatično i pomagati drugima... (Čorić Šoljar i Kralj, 2014:1). Sve je ovo bitno za sreću djeteta kao pojedinca, ali i člana društva.

Zbog svega navedenoga nikada nije rano s djecom istraživati emocije, učiti prihvatljive načine rješavanja sukoba i početke emocionalne regulacije. Iako riječi poput prava i odgovornosti u kontekstu jasličke djece zvuče neostvarivima i preteranim, one to nisu. Čak i najmlađa djeca, u jasličkoj dobi, mogu shvatiti da nemaju pravo ozljeđivati druge te da snose odgovornost za vlastite postupke. Također mogu spoznati da imaju pravo na svoje emocije i da ih mogu iskazati na prihvatljiv način, ne ugrožavajući druge. Radom na ovom projektu djeca su razvijala svoje socioemocionalne vještine i učinila važne korake u postajanju građaninom u demokratskom društvu.

OSUVREMENJIVANJE PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

KOMPETENCIJE ZA CJELOŽIVOTNO UČENJE

Polazeći od osnovnih dječjih prava u vrtiću i zadovoljavajući potrebe i interese svakoga djeteta, pomažemo stvaranju kompetencija koje će djetetu biti potrebne kako za polazak u školu, tako i za cijeli život

NAPISALE

Ana Volarić, odgojiteljica savjetnica
DV Medo Brundo, Zagreb
Maja Zovak, odgojiteljica savjetnica
DV Poletarac, Zagreb i
Neda Poljak, odgojiteljica savjetnica
DV Medo Brundo, Zagreb

Temelj za cjeloživotno učenje jest sredina gdje djeca postaju prijatelji, gdje uče i rade suradjujući i odrastaju sa spoznajom o međuovisnosti svih živih bića. Igra je temeljna aktivnost djeteta kojom je dijete svim svojim bićem aktivno, a svim svojim sensorima upija informacije oko sebe i na taj način uči. Prateći razvojni status i potrebe djeteta, odgojitelj osmišljava bogat i funkcionalan materijalno-prostorni kontekst u kojem dijete raste i uči te mu je to i osnovno polazište kod planiranja svih aktivnosti.

Kao što su Laevers i Declercq rekli: „Kada su dječje potrebe zadovoljene, djeca se osjećaju opušteno, djeluju spontano i samopouzdan, više se uključuju te tako najbolje uče.”

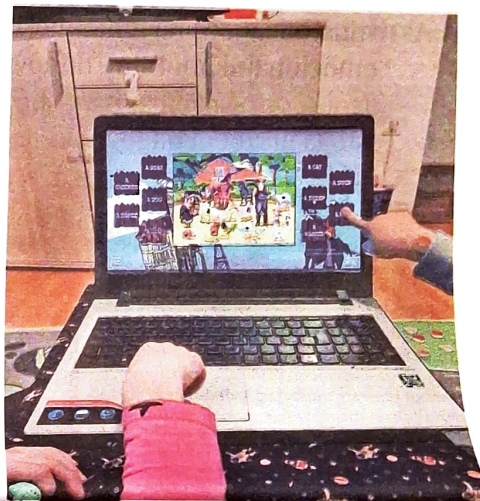
Polazeći od osnovnih dječjih prava u vrtiću i zadovoljavajući potrebe i interese svakoga djeteta, pomažemo stvaranju kompetencija koje će djetetu biti potrebne kako za polazak u školu, tako i za cijeli život.

Svrha je stjecanje znanja koje omogućuje razumijevanje i kritičko razmišljanje te snalaženje u novim situacijama u životu, a zadaće su: osnažiti dijete kako bi bilo aktivan kreator vlastitih kompetencija, kreirati situacije koje u djetetu bude znatiželju i želju za učenjem, voditi brigu o individualnim i grupnim razvojnim zadaćama i karakteristikama djeteta, odgojiti emocionalno stabilno, motorički spretno te spoznajno bogato dijete te ga poticati da primjenjuje usvojene intelektualne i socioemocionalne strategije.

NAJVAŽNIJE KOMPETENCIJE

S obzirom na brojnost i opsežnost kompetencija prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, u ovom članku fokusirale smo se na tri kompetencije koje su nam trenutno najzastupljenije u radu s djecom, a to su: komunikacija na stranim jezicima, matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju te digitalne kompetencije.

Strani jezik usvaja se u svim životnim situacijama u dječjem vrtiću i izvan njega, slobodnom igrom, plesom, pjesmom, pokretom, slikom, pričom, rimom, memo igrama, istraživanjem, što potiče ljubav prema novom jeziku. Poznavanje stranog jezika pružit će djetetu samopouzda-

nje, a temelji stranoga jezika bit će usvojeni nenametljivo i kvalitetno pa će kasnije učenje biti nadogradnja osnove.

Pri komunikaciji na stranom jeziku, kod nas konkretno na engleskom jeziku, težiste nam je na pobuđivanju interesa za usvajanje stranog jezika, poznavanju dječje s engleskim jezikom, kulturom i običajima uz igru i svakodnevne situacije u vrtiću, na poticanju navike slušanja i razumijevanja engleskog jezika, na poticanju komunikacije na engleskom jeziku u svim životnim situacijama i to ne nauštrb materinskog jezika, već radi njegova bogaćenja te na služenju engleskim jezikom kao sredstvom komunikacije na zabavan način, i to uz igru.

Matematička je kompetencija sposobnost razvoja i primjene matematičkog mišljenja kako bi se riješio niz problema u svakodnevnim situacijama. Uz dobro vladanje brojevima, naglasak je na procesu i aktivnosti, kao i na znanju, a temeljna znanja i vještine na kojima nam je fokus u radu s djecom predškolske dobi jesu: od najranije dobi upoznati prve oblike, boje tijela; graditi i konstruirati; istraživačkim, manipulativnim, tjelesnim, glazbenim i dramskim aktivnostima upoznati prostorne odnose, težinu, količinu, vrijeme i broj; razumjeti i rabiti pojmove: puno - malo, veliko - malo, dugačko - kratko, debelo - tanko, blizu - daleko, široko - usko, jučer, danas, sutra...

ONLINE VRTIĆ

Potaknute novonastalom situacijom u odgojno-obrazovnom procesu u kojoj smo se svi našli za vrijeme pandemije, pokušale smo pronaći nova i zanimljiva rješenja za „online vrtić” te smo istraživale daljnje mogućnosti za što zanimljiviji, a istovremeno i kvalitetni način educiranja djece igrom u suradnji s roditeljima pa su nam u radu s djecom u vrijeme razdvojenosti digitalni alati bili važna pomoć.

Djeca su se putem mrežnih alata i uz pomoć roditelja, koristila svrhovito informacijskom i komunikacijskom obrazovnom tehnologijom, izrađivala vlastite igre, križaljke i stripove te upotrebljavala različita komunikacijska sredstva i oblike uključujući informacijsko-komunikacijske tehnologije, dok smo istovremeno i mi kao odgojitelji svrsishodno i učinkovito u praksi primjenjivale spoznajne vještine, metode, instrumente, alate i materijale te različite socijalne oblike rada koji motiviraju djecu i roditelje te ih potiču na aktivno uključivanje u proces i suradnju.

LITERATURA

1. Čorić Špoljar, R., Kralj, D. (2014). *Socijalne vještine djeteta*. Zagreb: Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba
2. *Konvencija o pravima djeteta* (2001). Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladih
3. Maleš, D., Milanović M., Stričević, I. (2003). *Živjeti i učiti prava*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
4. MZOS (2014). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje/3478>

